

Strachanowska, Iwona

"Modelowanie systemowe w pedagogice", Krystyna Duraj-Nowakowa, Kraków 1997 : [recenzja]

Mazowieckie Studia Humanistyczne 4/2, 223-225

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Krystyna Duraj-Nowakowa, *Modelowanie systemowe w pedagogice*, Wydawnictwo Naukowe WSP w Krakowie, Kraków 1997, str. 392

Wśród publikacji pedagogicznych ukazała się książka, poświęcona problematyce modelowania systemowego. Autorka zapoznaje czytelnika z koncepcją badań komparatystycznych nad modelowaniem systemowym w poznaniu naukowym i praktyce z myślą o zastosowaniu w pedagogice.

Książka składa się z dziewięciu rozdziałów (nie licząc wstępu). Poszczególne rozdziały mają podobną harmonijną strukturę całości i składają się z trzech podrozdziałów. Konkluzje finalizują rozważania naukowej autorki. Publikacja jest zaopatrzona ponadto w bogatą bibliografię (aż 24 strony), wykazy schematów i tabel oraz w obcojęzyczne spisy treści (w językach: angielskim, niemieckim i rosyjskim).

Monografia jest adresowana do szeroko pojętego grona pedagogów, od studentów, głównie starszych lat studiów, piszących prace magisterskie, przez czynnych zawodowo nauczycieli-słuchaczy studiów podyplomowych i doktoranckich, po nauczycieli akademickich i naukowców (np. instytutów specjalistycznych).

Do tej pory wśród licznych publikacji z zakresu pedagogiki nie doczekaliśmy się pracy, która rozwiązywałaby ten problem w ogólności, a tym bardziej w sposób całościowy w rozumieniu paradygmatu systemologicznego. Tematyka modelowania systemowego była podejmowana sporadycznie przez reprezentantów różnych dyscyplin naukowych (m.in. filozofii, naukoznawstwa, fizyki, cybernetyki), dlatego rozproszenie tez, stanowisk, opcji, wymagało od autorki wieloletnich studiów, poznania, analizy i opisu, dlatego też wykorzystana literatura pochodzi aż z trzech ostatnich dziesięcioleci. Obszernym komentarzem do teorii modelowania systemowego, który stał się „preludium” do charakteryzowanej obecnie publikacji, były zapewne publikacje K. Duraj-Nowakowej, które ukazały się na rynku wydawniczym w latach 1977–1991, a głównie monografie: *Teoria systemów a pedagogika* (1992) i *Procedura modelowania systemowego w dydaktyce* (1996).

Recenzowana monografia posiada trójdzielną strukturę. W pierwszej części, która nosi charakter wprowadzający, czytelnik ma sposobność zapoznać się ze wstępem oraz rozdziałem pierwszym, który jest naukoznawczy. Autorka definiuje w nich podstawowe pojęcia: modelu systemu, modelowania systemowego, systemu, systemologii, podejścia (ujęcia) systemowego. Ponadto omawia reorientację filozofii i metodologii pedagogiki jako podstawę modelowania systemowego w tejże pedagogice. Nie sposób nie zauważyć w tej części pracy wpływu neopozytywistów: Karla Raimunda Poppera, Pawła Feyerabenda, Imre Lakatosa,

a także naukowcy Mikołaja Bungego oraz błyskotliwej prezentacji stylów poznania naukowego, popartej kunsztem metodologicznym. Autorka nie tylko nie pomija, ale eksponuje akcenty interdyscyplinarne (rozdział 1.3.), sięgając do korzeni filozofii XVIII w. i XX w., wpływów cybernetyki i systemologii na rozwój przedstawianej koncepcji, po multidyscyplinarność (przykłady warsztatu badań systemowych autorki nad procesem kształtowania języka dziecka młodszoszkolnego).

Część druga monografii obejmuje rozdziały od drugiego do czwartego, jest poświęcona modelom jako przedmiotom i celom procesu modelowania. Autorka charakteryzuje wybrane definicje w kontekście systemologii, ukazując przegląd stanowisk aż kilkudziesięciu autorów oraz akcentując istotę modeli w metodologii i teoriach pedagogiki. I tak analizie poddano koncepcje pedagogiczne w ujęciu modelowym (m.in.: L. Nowaka, H. Muszyńskiego, J. Gniteckiego, T. Pszczołowskiego, T. Nowackiego, T. Hejnickiej-Bezwińskiej, B. Nawroczyńskiego, K. Sońnickiego).

W sposób komunikatywny autorka przedstawia spójną i racjonalną w sensie metodologicznym strukturę: cechy modeli systemów, ich rodzaje (typologię za G. Gordonem, A. K. Koźmińskim, F. Liptak i innymi).

Z elegancją i kunsztem językowym stykamy się w rozdziale czwartym, śledząc m.in. teoretyczne i użyteczne funkcje modeli w odzwierciedleniu rzeczywistych systemów pedagogicznych. Autorka, pozostając pod nieodpartym urokiem publikacji W. A. Sztoffa, przedstawia spójną metodologicznie analizę komparatystyczną stanowisk m.in.: P. Sienkiewicza, M. Hesse, N. Campbell, E. Nagel, R. M. W. Travers, B. A. Glińskiego, Wincentego Okonia i innych. Obok funkcji przewidywanych modeli systemów pedagogicznych, poznajemy ich funkcje specyficzne, które umożliwiają abstrahowanie modeli systemów pedagogicznych od rzeczywistości.

Część trzecia publikacji – rozdziały piąty i szósty, koncentruje się na opisie i wyjaśnieniu procesu modelowania systemowego w jego ujęciu całościowym. W tej części rozważań są zawarte m.in. odniesienia do filozofii neopozytywizmu i neotomizmu. Nieoczekiwanie dla czytelnika, pojawia się w tekście problem dwutorowości w tworzeniu obrazu rzeczywistości autorstwa Antoniego Kępińskiego. Poznajemy też autorską interpretację stanowisk wobec modelowania m.in.: Henri Bergsona, G. Weinberga, Władysława Tatarkiewicza. Autorka wiąże w tym rozdziale problematykę modelowania z wykorzystaniem technik symulacji, podając w wątpliwość tego typu bezpośrednią współzależność, choć nie wyklucza symulacji „jakościowej” dla zmiennych o niskim poziomie mierzalności w pedagogice, na co zwrócić uwagę także recenzent wydawniczy Piotr Sienkiewicz (zob. czwarta strona okładki z cytataми tych opinii).

W rozdziale szóstym rozszerzono spektrum interpretacji problemu o dydaktykę szczegółową, na której treściach autorka dokonuje syntezy ujęć interdyscyplinarnego modelowania całościowego systemowo.

Część czwarta książki, to rozdziały od siódmego do dziewiątego, które są przeznaczone do interpretacji dwu aspektów modelowania systemowego w pedagogice: w świetle już czynionych prób takiego modelowania oraz perspektyw jego zastosowania w kilku wybranych subdyscyplinach pedagogiki, tj. dydaktyce, metodyce szczegółowej (pedagogice przedszkolnej) i pedeutologii.

Część czwarta zawiera także jasny wywód, klasyfikujący wiedzę czytelnika z zakresu elementów pedagogiki ogólnej i dydaktyki. Jest przykładem spójności metodologicznej i warsztatu naukowego. Pracę zamykają opisy przydatności procedury modelowania systemowego w badaniach pedagogicznych, wzbogacając aspekt epistemologiczny recenzowanej rozprawy.

Autorka starała się zaakcentować, że modelowanie systemowe w pedagogice jest procesem wielosekwencyjnym i iteracyjnym, który niekoniecznie wyjaśnia naturę badanych zjawisk, lecz poddaje je analityczno-opisowej interpretacji. Zatem ustala dotąd bliżej nie znane relacje i związki, choć niczego nie wyjaśnia do końca. Mogą temu służyć dopiero aplikacje procedury modelowania systemowego w humanistyce.

Sądzę, że rozprawa Krystyny Duraj-Nowakowej jest przykładem nowatorskiej postawy naukowej, postawy systemowej, którą dzieli się na poziomach wiedzy i umiejętności z czytelnikami. Zachęca do eksperymentu intelektualnego, budzi w nas odbiorcach funkcje kryterialne, zaznajamia z paradygmatem nie tylko poznania systemowego, lecz także modelowania systemowego rzeczywistości.

Dzięki zredukowanym formułom matematycznym, monografia jest w pełni przystępną publikacją, także dla humanistów.

Imponująca erudycja i interpretacja autorki czyni książkę niezwykle ciekawą w odbiorze.

Mam nadzieję, że praca ta, opublikowana przez Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie uzyska rangę należną jej w środowisku naukowym pedagogów.

Iwona Strachanowska